

Türkçe için el ele!

Mehmet Akşit

1988 yılında New York'tan Minneapolis'e uçuyorum. Yanımdaki koltuğa boynuna bir portatif teyp, başına da kulaklıklar takmış genç bir adam oturdu. Teybin sesi oldukça açık. Dım tıs, dım tıs, dım tıs, kulaklıklardan dışarı taşıyor. Genç de aynı zamanda kendini müziğe kaptırmış, elleri ile bacaklarına vurarak tempo tutuyor: “tik tak, tik tak, tik taka tak”. İlk yarım saati “dım tıslar” ve “tik takalar” ile geçirdik. Sonra genç birden bana doğru dönerek “hi, how are you doing?” (nasılsın) diyerek konuşmayı açtı. Ben “iyiyim, ya sen?” deyince genç meraklı bir şekilde “New York’lu değilsin galiba” diye sordu. “Yok, Hollanda’da oturuyorum, Türk’üm” der demez, genç gözlerini fal taşı gibi açarak “Yeah, ben de Türk’üm yahu” diyerek omzuma bir şaplak patlatmaz mı? Çok şaşırmıştım tabii. Annesi ve babası Türk’müş. Amerika’ya yerleşmişler. Çocuklarına Türkçe öğretmemişler. “Türkiye ile ilgili ne biliyorsun” diye sorunca genç bir süre kaşlarını çatarak düşündü. Sonra birden heyecanlanarak yarı Amerikanca yarı Türkçe “tahin pekmez, tahin pekmez” diye haykırdı. İkimiz de birden kendimizi tutamayarak kahkahayı basmıştık.

Bu olay içimde bir takım çelişik düşüncelerin fırtına gibi esmesine neden olmuştu. Bir taraftan, gayet normal Amerika’ya yerleşmişler, ne var bunda diyor, diğer taraftan da bu gencin mutlaka kaybettikleri bir şeyler olmalı diye ısrar ediyordum. Yıllar önce yaşadığım ve sakinleştiğini zannettiğim bu fırtına Hollanda hükümetinin Türkçe derslerini kaldırması ile tekrar canlandı. Ama bu sefer kararlıyım. Türkçenin elden gitmesinin çok büyük bir kayıp olduğunu kendime ispat edeceğim. İşte 7 gerekçe:

1. Türkçenin yaygın bir dil olması

Her şeyden önce Türkçe çok geniş bir alanda

konuşulan bir dil. Gittiğim birçok ülkede Türkçe sayesinde kurduğum ilişkilerin sıcaklığını hala içimde duyarım. Örneğin, 1993 yılında bir davet üzerine gittiğim Sydney’de, bir alışveriş merkezinde gezerken, tesadüfen oradan geçen Türklerle tanışmış, hemen bir çevre oluşturarak nasıl saatlerce tatlı tatlı sohbet etmiştik.

Sadece Sydney’de mi? Hiç unutmam, 1995 yılında trenle Berlin’e gidiyordum. Karşımda oturan yaşlı şahıs “yakın zamana kadar Gürcistan’da oturuyordum” diye söze başlamıştı. Gürcistan’da asırlardır yaşayan Alman azınlıklardanmış. Almancanın yanında hangi dilleri konuştuğunu sorunca Gürcüce, Azerice, Kazakça ve Rusça diye sıralamıştı. Şaşkınlığımı görünce bana açıklamak zorunluluğunu duyarak: “İkinci Dünya Savaşı’na kadar Gürcistan’da kendi köyümüzde yaşıyorduk. Çevremizde hep Azeri köyleri olduğu için Gürcücenin yanında Azerice de öğrenmiştim. Ancak savaştan sonra tüm köy Kazakistan’a sürüldü. Orada da Kazakçayı öğrendim. Yıllar sonra tekrar köyümüze dönmemize izin verdiler. Almancayı bırakıp tatlı tatlı Türkçe olarak konuşmamıza devam ettik. Yaşlı şahıs: “Aslında Kazakça da Türkçedir. Yumurta yerine cumurta dersin olur biter”. Ben “oralardan bir şey özlüyor musunuz?” diye sorunca yaşlı şahıs gözleri dolarak “özlemem mi heç, kadim dostluk özlemişem men” demişti. Berlin’e gelince birbirimize baba oğul gibi sarılıp ayrılmıştık.

Son zamanlarda üniversitemize Kazakistan’dan, Özbekistan’dan öğrenciler gelmeye başladı. Türkçe ile çok güzel ilişkiler kuruyoruz. Özbek öğrencimiz Hamburg’a staja gitmişti. Stajını tamamladıktan sonra beni ziyaret ettiğinde: “Hocam, ne güzel, Hamburg hep kardeşlerimizle dolu, kendimi hiç yabancı hissetmedim” demişti.

2. Türkçenin Avrupa Birliği'nin ortak dili olması

Ne var bunda, gittiğin her yerde Türkçe konuşanları bulmuşsun diyebilirsiniz. Öyle değil. Dün Leuven Üniversitesi'nde jüri üyesi olduğum Filistinli bir öğrencinin doktora savunmasına katılmıştım. Savunmadan sonra verilen resepsiyonda orada okuyan Filistinli öğrencilerle konuşuyorduk. Filistinli öğrencilerden birisi "Avrupa Birliği'nin ortak dili nedir?" diye bir soru ortaya attı. İngilizce mi? Filistinli öğrenci itiraz etti. "Evet, birçok kişi İngilizce biliyor ama İngilizce okulda öğrenilen bir dil. Kısacası evde konuşulan ortak dili kastediyorum". Sonra biraz da şaşırarak Avrupa Birliği'nin ortak dilinin Türkçe ve Arapça olduğunun farkına vardık. Orta ve Kuzey Avrupa ülkelerinde en çok konuşulan azınlık dilinin Türkçe, Güney Avrupa ülkelerinde ise Arapça olduğunu kaç Avrupalı politikacı biliyor acaba?

3. Türkçenin ekonomik gücü

Ayrıca Türkçe bilmek Avrupa Birliği'nin Türkiye ile gelişen ticari ilişkilerinde de önemli bir rol oynayabilir. Türkiye'nin şu veya bu, yüzde yedi civarında büyüme hızı var. İleride ticari ilişkiler daha da artacak. Burada yetişen gençler Hollanda ile Türkiye arasındaki ticari ilişkilerde bir köprü vazifesi görebilirler. Üstelik Türkçe bilmek firmaların Orta Asya ülkeleri ile ilişkilerinde de yararlı olabilir. Geçenlerde bir öğretmen dostum anlatmıştı. Türkiye ile yoğun ticari ilişkileri olan bir firmaya elaman alınacakmış. Birçok başvurunun içinden Türkiye ile olan ilişkilerini göze alarak Türk adayını seçmişler.

4. Türkçenin zenginliği

Türkçe olarak söylenen, yazılan ve okunan bu kadar eser var. Müziğimizi ele alalım. Ne kadar çeşitli: Türk halk müziği, Türk klasik müziği, Türk sanat müziği, Türk pop müziği. Ayrıca kantolar, ilahiler ve daha neler, neler. Bir müziği sevmek için o müziğin sözlerini anlamak gerekemeyebilir diyebilirsiniz. Tarkan'ın Avrupa'da nasıl ün yaptığını buna örnek olarak verebilirsiniz. Bu iddiaların ne

kadar geçersiz olduğunu yine Tarkan'dan dinleyin:

"seni gidi fındık kıran, yılanı deliğinden çıkaran, kaderim püsküllü belam, yakalarsam..".

Haydi çevirin bu sözleri istediğiniz dile, eğer çevirebilerseniz. Hem sadece Tarkan'dan ibaret değil ki bizim müziğimiz. Dede Efendimiz var, Minür Nurettin Selçuk'umuz var, Zeki Müren'imiz var, Emel Sayın'ımız var, Aşık Veysel'imiz var, İbrahim Tatlıses'imiz var, Mahsun Kırmızıgül'ümüz var, Sezen Aksu'muz var, var oğlu var.

Edebiyatımız da çok zengin. Türkçenin inceliklerini kullanarak edebiyatımız çeşitli konuları nasıl da işlemiş. Masama doğru yürüyorum. Elime geçen ilk Türkçe kitabı açıp her hangi bir yerinden okuyorum: "Efendim, dostça ve arkadaşça karşılıklı görüşmeye, sohbet denir" diyor yazar. Sonra yazar şöyle devam ediyor: "İnsanı tekâmül basamaklarında yükselten, içini ısıtan, aydınlatan, nurlandıran, ona bir yaşama sevinci veren, onu güzelleştiren, onu yücelten sohbetlere gönül sohbeti denir" [4]. Ne güzel bir yazar, ne güzel bir söz, ne güzel bir dil.

5. Ana dili eğitiminin önemi

Efendim, Türkçe bilen çocuklar Hollandacayı zor öğreniyorlarmış. Göçmen çocukların okullarda başarısızlığının temel nedeni de buymuş. Bence Türkçeye karşı öne sürülen en saçma iddia bu. Önce şunu anlamamız gerekiyor [1]: Okulda başarısız olan öğrenciler ailelerinin sosyal konumundan dolayı mı başarısızlar, yoksa Türkçe konuştuklarından dolayı mı? Dünyanın neresinde kırsal kesimden göç etmiş ve az düzeyde eğitim almış ailelerin çocukları, göç ettikleri toplumun "normal" şartlarında yetişmiş çocukları ile aynı oranda başarılı olabilmişler? Sosyoloji bilimini yeniden mi yazmak istiyorlar acaba? Ayrıca, Hollandacayı ve Türkçeyi su gibi konuşan binlerce gencimiz var. Son yapılan çalışmalar, göçmen çocuklarının üniversite ve yüksek okullara katılma oranının arttığını gösteriyor zaten [2]. Üstelik birçok dil

uzmanı da ana dilin kişinin gelişmesi için çok önemli bir unsur olduğu görüşünde [3]. Düşünün bir kere, İngilizceyi bilmem kaç yaşında ikinci dil olarak öğrenen belki milyonlarca insan var. Bunlardan birçoğu ilerlemiş yaşlarında Amerika'ya göç edip Amerika da en yüksek yerlere gelebiliyorlar. Hollanda toplumunun ve dilinin de aynı esnekliği kazanması gerekir. Eğer Hollandaca sonradan öğrenilemeyecek bir nesne ise, hemen ameliyata alınıp düzeltilmesi gerekir.

6. Müslümanlığı Türkçe kaynaklardan öğrenmenin kolaylığı

Müslümanların içinde Türklerin önemli bir yer aldığı kesin. Yıllarca batılılar Müslümanların tümüne Türk demişler. Türkler Müslümanlığa gönülden inanmış, Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli ve Mevlana gibi ermiş kişilerin katkılarıyla inançlarını bu güne kadar sevgiyle taşımışlar. Öyle ki Türkçe, halkımızın inancını en öz ve en güzel yorumladığı bir dil haline gelmiş. Bakın Yunus inancını ne güzel özetlemiş:

*“Severim ben seni candan içeri,
Yolum vardır bu erkandan içeri”.*

Sonra Yunus şöyle devam etmiş:

*“Beni bende demen, bu ben değilim,
Bir ben vardır bende, benden içeri”.*

Dinimizin Türkçe bilenlere öğretilmesi pek kolaydır. Neden kolaylık varken zorluğu seçelim?

7. Azınlık hakkı olarak Türkçe

Bir dostuma Türkçenin gerekliliği üzerine görüşünü sormuştum. Yanıtı kısa ve açıktı: “Türkçe öğrenmek senin azınlık hakkın [3]. Eğer öğrenmek istersen, öğrenebilmelisin”. Ah elbette, neden Türkçe şu, bu diye nefes tüketiyorum. Haklarımızı istiyoruz, o kadar. Sonra dostum şöyle devam etmişti: “Asimilasyon arzusu duygusal bir harekettir, rasyonel değil. Bu duygunun ülkelerine zararlı olabileceği onları pek ilgilendirmez”.

Öyle ya, biz Erasmus’u, Spinoza’yı, Huygens’i, Rembrandt’ı, Jan Vermeer’i,

Annie M.G. Schmidt’i, Harry Mulisch’i, Zangeres Zonder Naam’ı, Marco Borsato’yu tanıyor ve takdir ediyoruz. Ama siz bizim ne kadarımızı tanıyorsunuz? Biz Türkçesiz yarım insanız diyorsak her halde bir şeyler bildiğimiz için söylüyoruz. Ne kadar da az biliyorsunuz?

Şimdi ne yapmalı?

Düşüncelerim beni Eindhoven’da öğrenci olduğum günlere götürdü. Türklere gönüllü olarak yıllarca elektronik ve bilgisayar dersleri vermişim. Bir gün yardım istemek için Hollandalı bir yetkiliyi ziyaret ettiğimde, karşımdaki şahıs ırım gırım ediyor, bütçede parası olduğu halde yardım etmek istemiyordu. Dün gibi hatırlıyorum, karşımda oturan şahısa heyecanla bakarak: “Beyefendi, ben size bütçenizi amacı doğrultusunda harcamak için kolaylık göstermek istemiştım. Ancak, siz yardım etmek istemiyorsanız hiç önemli değil”. Sonra elimi cebime atarak cebimdeki üç beş kuruşu masanın üstüne atmış ve “Ben öğrenciyim, fakir olabilirim. Boş vaktimde çalışır, para kazanır ve kazandıklarımı kardeşlerime bildiklerimi öğretmek için harcarım. Siz bizi ne sandınız?” diye haykırmışım.

Türkçe derslerini kaldırırlarsa kaldırırsınlar. Biz hepimiz beraberce daha iyisini yaparız. Aramızda varsa yapmacık küskünlüğü atar, Türkçe için gönül birliği ederiz. Hollanda çapında bir eğitim derneği kurarak çarşamba öğleden sonraları, cumartesi ve pazar günleri, ne zaman gerekirse Türkçe derslerimizi kendimiz veririz. Lütfen aşağıdaki İnternet sitesine bakınız:

<http://turkce-icin-el-ele.nl>

Bu site kampanyaya katılmak isteyenleri bir araya getirmek için kurulmuş. Haydi şimdi herkes Türkçe için el ele!

Kaynaklar

- [1] <http://www.uvt.nl/nieuws/persberichten/2000/0900/001299.html>
- [2] Crul et al. Kleurrijk Talent, Instituut voor Migratie- en Etnische Studies, Universiteit van Amsterdam, 2002.

- [3] G. Extra and K. Yagmur, Language diversity in multicultural Europe: Comparative perspectives on immigrant minority languages at home and at school, Management of Social Transformations MOST. Discussion Paper 63.
<http://www.digischool.nl/tu/community/stellingen.htm>
- [4] Sabri Tandođan, Gönül Sohbetleri”, Gönül Sohbetleri Dizisi. No. 1. 1994, Ankara.

Prof. Dr. Ir. Mehmet Akşit

© 2003-2005 Mehmet Akşit. Bu yazılar ancak ticari olmamak koşulu ile kullanılabilir.